

آب در معماری کویر

(حوض خانه های شهر کاشان)

۱- محمد علی فاتحی- دانشجوی کارشناسی ارشد

معماری دانشگاه آزاد اسلامی واحد شیراز

۲- علی فضل الهی- دانشجوی کارشناسی ارشد

معماری دانشگاه آزاد اسلامی واحد شیراز

آب در معماری کویر (حوض خانه های شهر کاشان)

نگارندگان : محمد علي فاتحي- علي فضل الهي

دانشجویان کارشناسی ارشد معماری دانشگاه آزاد اسلامی واحد شیراز

واژه های کلیدی : آب ، کویر ، آب در معماری کویر ، حوض خانه ، معماری حوض خانه .

- چکیده :

اگر بناها باعث جدایی ما از طبیعت می شوند تا از سویی ما را از بعضی عوامل طبیعی حفظ کنند و از سویی دیگر در جای خود گویای قلمرو انسانی تر باشند و اگر این خصوصیت باعث می شود تا کالبدمان در یک شکل ثانوی و بیگانه قرار گیرد که گر چه مطلوب نظرمندان بوده است ، اما کیفیتی سرد و مصنوعی دارد . این جاست که عنصر آب با نقش حساس خود ما را دوباره به طبیعت پیوند می زند . انواع متنوع آب نماها ، فواره ها و نهرهای آب ، ظرایف معماری را چون حلقه های یک زنجیر در یک شبکه ارتباطی به یکدیگر پیوند می زنند و در هم منعکس می کنند ، گویی پل ارتباطی بین قطعات از هم جدایی است که معماری پدید آورنده آن هاست . در همه ادوار ، معماران ما آب را در مجموعه های خود وارد می کردند و گنجینه ای از خصوصیات فیزیکی و مذهبی را به خدمت می گرفتند تا معماری آنان از غنای بیشتری برخوردار باشد .

در این میان در معماری مناطق کویری ایران ، آب عنصر حیات و ادامه زندگی وابستگی شدیدی به وجود آن داشته است ، لذا معماران ، با زیرکی و ذکاوت ، ترفندهایی خاص در آفرینش و خلق عناصر معماری گوناگون و گاهاً منحصر به فرد ، به کار گرفته اند تا موجبات آسایش و راحتی زندگی انسان کویری را فراهم آورند که ساکنان این نواحی به دور از گرمای طاقت فرسای تابستان های کویر ، به زندگی و انجام فعالیت های روزمره در محیطی خنک و لذت بخش بپردازد .

یکی از این گونه های کالبدی معماری که با استفاده از عنصر آب، در شهر کویری کاشان شکل گرفته است، حوض خانه می باشد .

در این شهر تاریخی و مذهبی نوع خاصی بنای مسکونی وجود دارد که در مسیر حرکت آب قنات هایی که از شهر عبور می کرده اند ، ساخته می شده و در تابستان ها ، به عنوان یک خانه ییلاقی مورد استفاده قرار می گرفته اند . این نوع ساختمان که به حوض خانه موسوم است ، مستقل و جدا از خانه های مسکونی احداث می گردیده و با این خصوصیات و کاربری فقط در کاشان وجود داشته (و تعدادی از آن ها ، هنوز هم وجود دارند) و منحصراً در ماه های گرم سال

مورد استفاده قرار می گرفته ، در سیر و تحول توسعه هنر یا صنعت معماری ابداع شده است .

این نوع بنا ، به عنوان يك مكان مسكوني ، آن هم به صورت منفك و مجزا از خانه ها و عمارات مسكوني ، پديده اي است كه فقط در شهر كاشان و بعضي از آبادي هاي نزديك و تقريباً چسبيده به شهر ؛ مانند فين عليا و فين سفلي ، به وجود آمده است و در هيچ يك از شهر ها و آبادي هاي مجاور كاشان و يا ديگر شهرهاي حاشيه كوير ، وجود چنين بناهايي با مشخصه اي كه در كاشان وجود دارد ، شناخته نشده است .

داشتن عمارت حوض خانه ، يكي از علايم و نشانه هاي تشخص و تعيين هم به شمار مي آمده است و لذا افرادي كه از نظر مالي توان ساخت چنين بنايي را مي يافته اند ، به لحاظ ابراز وجود و پيدا كردن شخصيت اجتماعي و سرشناس شدن در جامعه ، مبادرت به احداث حوض خانه مي کرده اند تا علاوه بر برخورداری از فضاي مطبوع آن در تابستان ، به عنوان طبقه ممتاز و متمكن جامعه هم مطرح باشند .

این مقاله در ادامه به بيان انگيزه و احداث حوض خانه ، مشخصه هاي حوض خانه ها ، دلايل احداث حوض خانه هاي شهر كاشان ، معرفي برخي از حوض خانه هاي تاريخي و بررسي انواع حوض خانه ها از نظر طرح و نقشه خواهد پرداخت .

حوضخانه جبهه جنوبی